

Erilaisten työmarkkinasuhteiden kartoittaminen: Eurofoundin analyysikehyksen soveltaminen

Johdanto

Eurofoundin vuoden 2016 raportissa *Euroopan työmarkkinasuhteiden keskeisten ulottuvuuksien kartoittaminen* työmarkkinasuhteet määritellään työn ja työllisyyden yhteiseksi ja yksilökohtaiseksi hallinnaksi. Raportissa mainitaan neljä keskeistä ulottuvuutta.

- *Työpaikkademokratia* – perustuu työnantajien ja työntekijöiden oikeuksiin osallistua suoraan ja välillisesti työsuhteen hallintaan sekä molempien työmarkkinaosapuolten asemaan autonomisina kollektiivisina järjestöinä ja niiden kollektiivisiin valmiuksiin vaikuttaa päätöksentekoon.
- *Teollisuuden kilpailukyky* – perustuu talouteen, jossa tuottavuuden kasvu pysyy korkealla ja pienten ja keski suurten yritysten taloudellinen asema säilyy hyvänä. Kilpailukykyyn kannalta on tärkeää edistää tutkimusta ja innovointia, tieto- ja viestintätekniikkaa, yrittäjyyttä, kilpailua sekä koulutusta.
- *Sosiaalinen oikeudenmukaisuus* – perustuu oikeudenmukaiseen ja syrjimättömään mahdollisuuksien ja lopputulosten jakautumiseen yhteiskunnassa, jotta voidaan vahvistaa kunkin yksilön itsemääräämisvaltaaan ja itsensä toteuttamiseen liittyviä valmiuksia.
- *Työn ja työllisyyden laatu* – perustuu uraan ja työllisyyden turvaan, terveyteen ja hyvinvointiin, mahdollisuuksiin sovittaa työ ja muu elämä yhteen ja tilaisuuksiin kehittää taitojaan koko elämän ajan.

Näiden keskeisten ulottuvuuksien tulkinta, soveltaminen ja toteutus riippuvat kuitenkin sidosryhmien yhteyksistä ja niiden kansallisesta työmarkkinasuhtejärjestelmästä. Tästä syystä raportissa painotetaan sen hyödyllisyyttä, että tätä käsittekehystä kehitetään edelleen erityisesti maiden välisiä vertailuja ja keskinäisen oppimisen prosesseja varten. Tätä tarkoitusta varten tehtiin ensimmäinen analyysi nykyisistä tietolähteistä ja indikaattoreista.

Tämä tutkimus on jatkoa tälle työlle. Tarkoituksena on hienosäätää indikaattoreita tarkemmiksi. Tutkimuksessa arvioidaan myös, miten ja missä määrin

työmarkkinasuhteiden keskeisiä ulottuvuuksia koskevaa käsittekehystä voidaan soveltaa kansallisella tasolla.

Taustaa

Työmarkkinasuhteiden asemaa ja merkitystä politiikassa, taloudessa ja yhteiskunnassa ei juurikaan kyseenalaistettu 1900-luvulla. Globalisoituminen, teknologian kehitys, ammattiyhdistysten jäsenmäärän lasku ja työehtosopimusneuvottelujen hajauttaminen alkoivat kuitenkin 1980-luvulta lähtien vaikuttaa merkittävästi työmarkkinasuhtejärjestelmiin. Viime vuosina joissakin EU:n jäsenvaltioissa talous- ja finanssikriisin seurauksena tapahtuneet muutokset ovat kiihdyttäneet joitakin näistä pitkäaikaisista suuntauksista ja myös johtaneet uusiin kehityssuuntiin: työehtosopimusneuvottelujen kattavuus on kaventunut, epätyypilliset työsuhteet ovat lisääntyneet, julkisen sektorin työpaikat ovat vähentyneet ja sosiaalihuoltojärjestelmät ovat muuttuneet monissa maissa.

Keskeiset havainnot

Kojelauta työmarkkinasuhtejärjestelmien kartoittamiseksi

Tässä tutkimuksessa koottiin työmarkkinasuhtejärjestelmien kartoittamiseksi 45 indikaattorin tietokanta käyttämällä erilaisista eurooppalaisista ja kansainvälisistä tietolähteistä saatuja vuosia 2008–2015 koskevia vuotuisia tietoja. Valitut indikaattorit täyttivät tiukat käsitteelliset ja tilastolliset kriteerit Euroopan tilastojärjestelmän laadunarviointi- ja varmistuskehyksen ja muiden kirjallisuudessa yleisesti käytettyjen laatu- ja luotuskehyksien mukaisesti. Jotta vertailut olisivat mahdollisia, tutkimukseen sisällytettiin ainoastaan yksiselitteisiä indikaattoreita, joilla on käytännönläheinen ja intuitiivinen selvä merkitys, mikä tarkoittaa, että on selvää, mitä työmarkkinasuhtejärjestelmän keskeisten ominaisuuksien osalta mitataan. Indikaattorien hienosäätämiseksi käytettiin koontia analyysivälineenä asianmukaisimpien indikaattorien valitsemiseksi ja

testaamiseksi. Kunkin ulottuvuuden osalta laskettiin standardoidut ja kootut arvot käsityksen muodostamiseksi siitä, miten kunkin maan kansalliset työmarkkinasuuhdejärjestelmät toimivat.

Eurofoundin kansallisten yhteyshenkilöiden verkosto testasi indikaattoreita kansallisella tasolla. Asiantuntijoita pyydettiin analysoimaan tuotettuja tietoja ja arvioimaan, missä määrin niiden perusteella voidaan muodostaa tarkka kuva kansallisista työmarkkinasuuhdejärjestelmistä. Suurin osa yhteyshenkilöistä katsoi, että tulokset antavat kohtuullisen tarkan kuvan kaikista ulottuvuuksista. Vain kaksi maata ilmoitti joihinkin ulottuvuuksiin liittyvistä epätarkkuuksista tai menetelmällisistä ongelmista. Tässä yhteydessä kerättiin huomautuksia käsitteellisistä näkökohdista ja ongelmallisista indikaattoreista sekä ehdotuksia uusiksi indikaattoreiksi.

Tutkimuksella on siis luotu kattava indikaattorien kojelauta, jolla voidaan kartoittaa kohtuullisen tarkasti kansallisten työmarkkinasuuhdejärjestelmien hallitsevat ominaisuudet ja suuntaukset Eurofoundin kehittämän käsitekehityksen mukaisesti. Tutkimusta on kuitenkin pidettävä väliaikaisena toimenä, jota on vielä käsiteltävä ja hienosäädettävä.

Kansallisten työmarkkinasuuhdejärjestelmien kartoittaminen ja analysointi

Kun indikaattoreita sovellettiin kansallisiin työmarkkinasuuhdejärjestelmiin, esiin tuli odotetusti merkittäviä maiden välisiä eroja. Tulokset ovat suhteellisen yhdenmukaisia Jelle Visserin Euroopan komissiolle kehittämän työmarkkinasuuhdejärjestelmien tyyppiluokituksen kanssa: ”järjestäytynyt korporatismi” Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa, ”työmarkkinayhteistyö” Alankomaissa, Belgiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Saksassa ja Sloveniassa, ”valtiokeskeinen” malli Espanjassa, Italiassa, Kreikassa, Portugalissa ja Ranskassa, ”liberaalin pluralismin” malli Irlannissa, Kyproksella, Maltalla ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sekä ”siirtymätaloudet” Bulgariassa, Kroatiaassa, Latviassa, Liettuassa, Puolassa, Romaniassa, Slovakiassa, Tšekissä, Unkarissa ja Virossa. Tulokset havainnollistavat joistakin rajoituksista huolimatta myös sitä, miten erilaiset kansalliset työmarkkinajärjestelmät kehittyvät, ja osoittavat erilaisia kehityssuuntauksia eri maissa ja jossakin määrin myös erilaisissa työmarkkinasuuhdeyhdyttymissä. Eri maita koskeva lisäanalyysi on tarpeen, sillä kriisin vaikutuksesta Euroopan työmarkkinasuuhdejärjestelmiin käydään yhä enemmän keskustelua.

Kansallisilta yhteyshenkilöiltä saatujen näkemysten analyysi osoittaa, että yhteyshenkilöt ovat suhteellisen johdonmukaisesti yhtä mieltä neljään ulottuvuuteen perustuvan käsitekehityksen asianmukaisuudesta. Lisäksi analyysistä on käynyt ilmi joitakin käsitteellisiä hankaluuksia, jotka on otettava huomioon. Nämä ongelmat liittyvät enimmäkseen vaikeuksiin suhteuttaa työmarkkinatoimijat ja -prosessit ulottuvuuksien tuloksiin, joihin teollisuuden kilpailukyvyyn, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja työn ja työllisyyden laadun osalta vaikuttavat myös muut monimutkaiset ja moninaiset tekijät.

Päätelmät

Tutkimus osoitti, että tarkkojen indikaattorien kojelauta, jolla voidaan mitata työmarkkinasuuhdeiden monimutkaista tilannetta EU:n eri jäsenvaltiossa ja laatia asiaa koskevia yhteenvetoja, on arvokas työkalu vertailevassa tutkimuksessa ja hyödyllinen väline päätöksentekijöiden, työmarkkinaosapuolten ja sidosryhmien tukemisessa.

Lisäksi tutkimuksessa on kerätty merkityksellisiä näkemyksiä etenemistavoista käsitteellisen lähestymistavan kehittämiseksi edelleen, indikaattorien parantamiseksi ja tuloksien käyttämiseksi mahdollisimman tehokkaasti, jotta voitaisiin parantaa työn ja työllisyyden kollektiivista ja yksilökohtaista hallintaa.

Ensimmäinen vaihtoehto olisi jatkaa nykyisen kojelaudan parantamista. Tämä merkitsisi indikaattorien sekä niiden ja neljän keskeisen ulottuvuuden keskinäisen suhteen kriittistä arviointia, jotta voitaisiin parantaa käsitteellistä lähestymistapaa pyrkimällä suhteuttamaan indikaattorit paremmin työmarkkinasuuhdeisiin ja -prosesseihin.

Toinen vaihtoehto olisi tarkastella mahdollisuutta korvata joidenkin ulottuvuuksien indikaattorit muilla indikaattoreilla. Tämä vaihtoehto voisi tulla kyseeseen erityisesti joidenkin ulottuvuuksien, kuten teollisuuden kilpailukyvyyn, työn ja työllisyyden laadun ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden osalta, sillä monet tutkimuslaitokset ovat jo kehittäneet vakiintuneita indikaattoreita kyseisillä aloilla.

Kolmas vaihtoehto olisi kehittää kutakin keskeistä ulottuvuutta varten yhdistelmäindikaattori, jolla voidaan mitata kattavasti maan suoriutumista neljän ulottuvuuden osalta. Tämä skenaario edellyttäisi indikaattorien tarkistamista sekä käsitteitä ja metodologiaa koskevaa lisätyötä.

Lisätietoja

Kertomus *Mapping varieties of industrial relations: Eurofound's analytical framework applied* (erilaisten työmarkkinasuuhdeiden kartoitus: Eurofoundin analyysikehityksen soveltaminen) on osoitteessa <https://www.eurofound.europa.eu/publications>

Lisätietoja antaa tutkimusjohtaja Christian Welz, sähköposti: cwe@eurofound.europa.eu